

Istorie locală

ASPECTE PRIVIND PREMISELE ȘI DESFĂȘURAREA EPOPEII INSURECȚIONALE DIN AUGUST 1944 PE TERITORIUL JUDEȚULUI ILFOV *

C. DRAGOMIRESCU, M. GRIGORESCU, A. PASCU, I. TUDORACHE

Moment de glorie și biruință, marcînd declanșarea victorioasă a revoluției de eliberare socială și națională, antifascistă și antiimperialistă, insurecția din August 1944, inițiată, organizată și condusă de partidul comunist, s-a desfășurat cu participarea celor mai largi forțe politice anti-hitleriste. Așa cum subliniază tovarășul Nicolae Ceaușescu, „măreața epopee a insurecției de acum trei decenii și jumătate a fost rezultatul voinței întregului popor, al acțiunii revoluționare a eroiceii noastre clase muncitoare, a maselor largi populare, al unirii într-un front larg a tuturor forțelor antifasciste, democratice, patriotice”.¹

Proces istoric complex și obiectiv, cu premise adînci² și ample conșințe în istoria contemporană a României³ și în desfășurarea celui de al doilea război mondial⁴, mărețul act politic de la 23 August a fost primit cu totală adeviune de masele populare din județul Ilfov. Expresia concretă, dinamică a acestei adeviuni a reprezentat-o răspunsul prompt la chemările conducerii P.C.R., ale organizației județene a acestuia, privind desfășurarea luptei revoluționare cu arma în mîna.

Întreaga populație a județului — importantă unitate administrativă cu valențe economice și strategice, limitrofă Capitalei, riverană Dunării și aflată la încrucișarea căilor de comunicație muntene către Dobrogea, Moldova și Transilvania — a participat din prima zi a insurecției la vasta activitate de sprijinire a armatei naționale, angajată ferm în acțiunea de curățire a teritoriului de trupe hitleriste. Soldați, muncitori, țărani și intelectuali și-au unit eforturile în vederea dezarmării trupelor cotropitoare, pînă la capturarea celor mai izolate detașamente germane.

Totodată, ilfovenii, bărbați și femei, tineri ori vîrstnici au sprijinit activitatea politico-administrativă a membrilor noului guvern de front național — pe care, chiar în timpul insurecției, i-au găzduit cîteva zile — în vederea democratizării vieții de stat și a îndeplinirii sarcinilor momentului is-

* Avem în vedere înfățișarea actuală a județului.

¹ Nicolae Ceaușescu, *Cuvîntare la adunarea festivă din Capitală organizată cu prilejul împlinirii a 35 de ani de la revoluția de eliberare socială și națională, antifascistă și antiimperialistă*, Edit. politică, București, 1979, p. 5.

² Traian Udrea, *Premisele istorice ale insurecției*, în „Studii și articole de istorie”, XXVII—XXVIII, S.S.I., București, 1974, p. 5—9.

³ Ion Popescu-Puțuri, Ilie Rădulescu, Gheorghe Zaharia, *Insurecția armată din August 1944 și participarea României la înfrîngerea Germaniei hitleriste. Însemnătatea lor în istoria poporului român*, Edit. politică, București, 1975.

⁴ Matei E. Ionescu, *Pe scurt despre desfășurarea victorioasă a insurecției*, în „Studii și articole de istorie”, XXVII—XXVIII, S.S.I., București, 1974, p. 18.

toric. De asemenea, locuitorii județului au primit cu căldură marile unități ale armatelor română și sovietică; la festivitățile organizate cu acest prilej ei au dat glas voinței unanime de a contribui, prin inestimabile sacrificii umane și materiale, la victoria deplină asupra fascismului european.

Integrarea ilfovenilor în efortul istorico-național din August 1944 avea la bază corespondențele realizate anterior, timp de un deceniu, în cadrul acțiunilor antifasciste inițiate de organizațiile democratice create, îndrumate sau influențate de P.C.R., adevărat rezervor de cadre și energii revoluționare, mijloc important de strângere a legăturilor cu masele⁵.

Continuatori ai unor îndelungate tradiții de luptă pentru progres social și național⁶, locuitorii județului au participat, începând din prima jumătate a deceniului patru, la mișcarea împotriva pericolului fascist. Lupta împotriva exploatării, pentru eliberare socială — manifestată prin acțiunile inițiate de „Liga muncii” la Adunații — Copăceni, în aprilie 1934, prin mișcările desfășurate, în același an, la Chirnoși, Coșereni, Domnești, Fierbinți și, în anul următor, în porturile Giurgiu și Oltenița — este îmbinată cu lupta pentru apărarea libertăților democratice, a integrității și independenței statale⁷.

La Aprozi și împrejurimi au avut loc acțiuni de solidarizare cu tinerii revoluționari bucureșteni, arestați în anul 1935⁸. În februarie 1936, salutul partidului comunist adresat întrunirii antifasciste de la Deva a fost transmis de militantul ilfovean Constantin Trandafirescu, conducătorul delegației Blocului democratic⁹, organizație de masă legală creată cu câteva luni în urmă. Același consecvent revoluționar, originar din Lipia—Gruiu, a mobilizat țărani din județ pentru a participa, alături de peste 100.000 de muncitori și intelectuali bucureșteni, la marea demonstrație antifascistă organizată în Capitală la 31 mai 1936. Ridicat pe umerii demonstranților din Piața Română, C. Trandafirescu a rostit un înflăcărat discurs¹⁰, prin care chema la „o acțiune comună a tuturor forțelor democratice împotriva fascismului”. Propunând crearea unui „guvern cu adevărat popular”, talentatul tribun cerea legalizarea Partidului Comunist din România, singurul partid curajos și cu adevărat antifascist¹¹. Tot C. Trandafirescu, de această dată ca reprezentant al P.C.R. în conducerea organizației de masă Patronajele populare, și-a pus în evidență priceperea organizatorică cu prilejul întrunirilor antifasciste desfășurate, în vara anului 1937, la Comana, Copăceni, Fierbinți, Mihăilești, Snagov. Alături de muncitori din București, au participat numeroși săteni

⁵ Gh. I. Ioniță, *P.C.R. și masele populare (1934—1938)*, ediția a II-a revizuită și adăugită, Edit. științifică și enciclopedică, București, 1978, p. 143.

⁶ Adrian Pascu, *Ilfovenii și independența*, I—XII, în „Steagul roșu”. Organ al Comitetului județean Ilfov al P.C.R., an XXVIII, XXIX, noiembrie 1976 — aprilie 1977.

⁷ Idem, *Ilfoveni în August*, în „Steagul roșu”, XXIV, 1971, 21 august, p. 5.

⁸ Filiala Arhivelor Stafului Ilfov, fond Pref. jud. Ilfov, dos. nr. 2/1935, f. 40.

⁹ Al. Mihăilescu, *Constantin Trandafirescu (1896—1970)*, în „Anale de istorie”, XVII, 1971, nr. 3, p. 200—201.

¹⁰ Arhivele C.C. al P.C.R., fond. nr. 1, inv. nr. 8, dos. nr. 156, f. 13—18.

¹¹ Vezi și Gh. I. Ioniță, *op. cit.*, p. 203—204.

ilfoveni. Împreună au demascat teroarea la care erau supuși luptătorii comuniști, toți patrioții în închisori, au condamnat fascismul și au manifestat pentru pace în Europa și în întreaga lume.¹² Dând glas voinței locuitorilor ilfoveni, tot în anul 1937, C. Trandafirescu a propus, la conferința Ajutorului roșu din România, intensificarea acțiunilor de sprijinire a luptei eroicului popor spaniol și de demascare a agresiunii Japoniei asupra poporului chinez.¹³ În același spirit acționa, la Mănăstirea, Alexandru Sahia, cu prilejul revenirii în așezarea natală. Amintirea chipului acestui neînfricat scriitor comunist, care chema la prietenie traică cu U.R.S.S. și la demascarea intervențiilor brutale ale Germaniei hitleriste și Italiei fasciste, a fost purtată cu venerație de luptătorii români aflați pe baricadele Spaniei republicane, în rîndul cărora Ion Călin, din Șoldanu, întruchipa, aidoma lui Sahia, o flacără nestinsă a internaționalismului proletar.¹⁴

Atitudinea consecventă de demascare a planurilor războinice ale fascismului mondial a fost evidențiată și cu prilejul festivităților organizate la monumentul istoric de la Călugăreni, în prezența marelui savant patriot Nicolae Iorga.¹⁵ La Alexeni, Arțari, Bărcănești, Manasia și în alte localități din nord-estul județului au avut loc acțiuni asemănătoare.¹⁶ La Bărcănești, bunăoară, sub îndrumarea comuniștilor Neagu Andrei, Pandelescu Ștefan și Tănase Ion, au fost răspîndite ziare și reviste democratice („Reporter“, „Cuvîntul liber“, „Echipa“, „Era nouă“ etc.). Un timp și-a desfășurat activitatea cercul cultural „George Coșbuc“, înzestrat cu o bibliotecă cuprinzînd cărți social-politice progresiste, de demascare a fascismului, rasișmului, misticismului și obscurantismului¹⁷.

Activitatea culturală, de educare morală și patriotică desfășurată în rîndul maselor populare din județ reprezenta ecoul acțiunii inițiate în bresle, în vara anului 1938, de tînărul revoluționar Nicolae Ceaușescu, membru al Comitetului Național Antifascist. Era o intensă activitate de propagandă în rîndul tineretului, al întregului popor pentru apărarea dîrză a celor mai scumpe idealuri ale maselor muncitoare. Alături de militantul comunist care, încă de atunci, „reprezenta „un model de dăruire, curaj și abnegație revoluționară“, au activat tineri muncitori ridicați din Ilfov: frații Alexandru și Eftimie Iliescu *, Neagu Andrei **, Nicolae Matei. Toți au jucat un rol

¹² Al. Mihăilescu, *op. cit.*, p. 201.

¹³ *Ibidem*; Adrian Pascu, *Un militant antifascist ilfovean — comunistul Constantin Trandafirescu* (în ms.).

¹⁴ Adrian Pascu, *Spania '37. O salbă de artilerie în memoria lui Sahia*, în „Steagul roșu“, XXIV, 21 august 1971, p. 4.

¹⁵ *Idem*, *Ilfovem în august*, p. 5.

¹⁶ Ion Tudorache, *Aspecte ale luptei P.C.R. în ilegalitate în partea de nord-est a județului Ilfov, în Contribuții la valorificarea experienței pozitive a cadrelor didactice din județul Ilfov, în procesul instructiv-educativ*. Sesiune de comunicări metodico-științifice dedicată Semicentenarului P.C.R.. București, 1971, p. 279—280.

¹⁷ A. Pascu, I. Tudorache, *Comuna Bărcănești — vatră revoluționară*, în „Suplimentul Steagul roșu“, mai 1971, p. 9.

* Alexandru Iliescu a făcut parte din comitetul de organizare a zilei de 1 Mai 1939, împreună cu Ilie Pintilie, Nicolae Ceaușescu, Constantin David, Teohari Georgescu ș.a.

** Îndeplinea funcția de secretar al Organizației P.C.R. din sectorul Galben al Capitalei.

hotărîtor în pregătirea și desfășurarea mării demonstrații antifasciste de la 1 Mai 1939 din București „Expresie a împletirii formelor legale și ilegale în lupta revoluționară condusă de P.C.R.”¹⁸, acest remarcabil eveniment înscris în istoria mișcării noastre muncitorești acum patru decenii, s-a desfășurat sub semnul împotrivirii poporului român politiciii agresive a Germaniei hitleriste, al luptei pentru libertăți democratice, pentru apărarea independenței țării¹⁹.

O puternică mișcare de protest a fost desfășurată în județ împotriva sentinței arbitrară cuprinse în dictatul fascist de la Viena din 30 august 1940. La Giurgiu și Tîncăbești, muncitorii și țărani au condamnat încălcarea integrității teritoriale a României membrii Baroului Ilfov au exprimat „dureră și indignarea ce resimte întreg corpul avocaților români” în fața nesocotirii „celor mai elementare noțiuni de echitate”, a încălcării „principiului sfînt și etern al naționalității, singurul care face posibil traiul în pace al popoarelor”²⁰.

Cu ostilitate crescîndă au întîmpinat oamenii muncii din județ instaurarea dictaturii militaro-fasciste și pătrunderea trupelor hitleriste de ocupație, momente nefaste care au marcat „perioada cea mai neagră din istoria modernă a României”²¹. Mase de țărani au participat la demonstrațiile antifasciste și antirăzboinice organizate la București în 3 și 7 noiembrie 1940 sub lozincile „Jos teroarea!”, „Jos fascismul!”, „Afară cu armata de ocupație!”²². La Brănești, Cornetu, Dragomirești și Joița au fost demascate abuzurile soldaților hitleriști. Chiar autoritățile comunale, cum au fost cazurile aceloră din Căscioarele, Greci-Grădiștea și Mitreni, au condamnat samavolnicile elementelor fasciste²³, în timp ce la Buciumeni, Daia, Frăsinet, Giurgiu, Urziceni și în multe sate din plășile Buftea, Fierbinți, Pîrlita, Sărulești și Vidra au avut loc acțiuni de sabotare a mașinii de război germane.²⁴ Populația din Vlașca și Ilfov a respins astfel în masă actul antinațional de împingere a țării în războiul nedrept dus de Germania hitleristă.

În fruntea mișcării de rezistență se aflau comuniștii²⁵, din rîndul cărora mulți au fost arestați și terorizați de autoritățile fasciste. Astfel,

¹⁸ Sesiunea științifică consacrată împlinirii a 40 de ani de la marea demonstrație antifascistă de la 1 Mai 1939, în „Anale de istorie”, XXV, 1979, nr. 2, p. 41 (din comunicarea prezentată de Eftimie Iliescu, participant la demonstrație).

¹⁹ Nicolae Copoiu și Valeriu Buduru, *1 Mai 1939, o glorioasă pagină de istorie*, în „Magazin istoric”, XIII, 1979, nr. 4 (145) p. 4 și 7 (unde sînt redate fragmente din amintirile lui Neagu Andrei).

²⁰ Adrian Pascu, *Ilfoveni în August*, p. 5.

²¹ Nicolae Ceaușescu, *România pe drumul construirii societății socialiste multilateral dezvoltate*, vol. I, Edit. politică, București 1968, p. 375.

²² Pe baza relatărilor tovarășului general locotenent Neagu Andrei, înregistrate pe bandă magnetică cu prilejul unor vorbirii cu elevii Școlii generale nr. 1 Urziceni, la 1 Mai 1979.

²³ Filiala Arhivelor Statului Ilfov, fond. Pref. Jud. Ilfov, dos. nr. 92/1940 f. 4, 7;

²⁴ Arh. Cent. St., fond Min. Interne, dos. nr. 443/1941, f. 39; dos. nr. 457/1941 (nepaginat); Alexandru Nastovici, *Aspecte din lupta antifascistă a maselor din județul Ilfov, în anii dictaturii militaro-fasciste*, în *Ilfov file de istorie*, București, 1978, p. 459—463.

²⁵ Fil. Arh. St. Ilfov, fond Pref. jud. Ilfov, dos. 209/1941, f. 449; dos. nr. 483/1943, f. 3.

C. Trandafirescu a fost internat în lagărele de la Miercurea Ciuc, Caracal și Tîrgu Jiu.²⁶ În acest din urmă lagăr a fost trimis și Neagu Andrei, deținut alături de tovarășul Nicolae Ceaușescu.²⁷ Tot la Tîrgu Jiu au fost internați vremelnic muncitorii giurgiuveni D. Pricop și I. N. Ioniță.²⁸ De „primejduirea siguranței țării” a fost acuzat și muncitorul comunist Gh. Mihăilescu, îndepărtat din portul Oltenița.²⁹ În schimb, Petre Gheorghe, secretarul organizației județene Ilfov a P.C.R., a plătit cu prețul suprem, al vieții, slujirea fermă a cauzei luptei poporului.³⁰ Același sfârșit tragic au avut numeroși tineri locuitori ilfoveni, condamnați la moarte pentru că au refuzat să participe la războiul antisovietic³¹.

Condamnările la pedeapsa maximă, arestările și internările în lagăre, repetatele percheziții nu au înfrînt mișcarea de rezistență ilfoveană. Noi acțiuni antifasciste și antirăzboinice au fost organizate la Giurgiu, Oltenița și în satele limitrofe³², la Sitaru-Grădiștea, în sate din plasa Ghimpați și din jurul Bucureștilor, de unde au fost strînse fonduri pentru ajutorarea prizonierilor sovietici de pe șantierul U.S.B.—Militari.³³ La fel au procedat, în primăvara anului 1944, locuitorii din Manasia. Vecinii lor din Alexeni au organizat, la scurt timp, un punct de sprijin al Comandamentului F.L.P.³⁴, în timp ce sătenii din Coșereni au întreținut prin Dumitru C. S. Tudor, unul dintre viitorii primari comuniști din țară, legătura cu formațiunile patriotice ale muncitorilor bucureșteni.³⁵ Exista deci o puternică stare de spirit revoluționară, de luptă pentru eliberarea socială și națională, antifascistă și antiimperialistă. O stare de spirit pe care organizația județeană a comunistilor, întărită prin cooptarea în biroul comitetului său a lui C. Trandafirescu, recent eliberat din lagăr, o va transforma într-o luptă activă cu arma în mână.

*
*
*

Epopeea insurecțională a început pe teritoriul județului în orele târzii ale serii zilei de 23 august 1944, odată cu preluarea de armata română a controlului asupra punctelor strategice de la Dărăști și 30 Decembrie.³⁶ Con-

²⁶ Al. Mihăilescu, *Constantin Trandafirescu*, în „Anale de istorie”, 1971, nr. 3, p. 202.

²⁷ O fotografie — document ne-a fost pusă la dispoziție de militantul ilfovean.

²⁸ Arh. St. Buc., fond Inspectoratul regional de poliție București, dos. nr. 47/1942, f. 5 și dos. nr. 126/1943, f. 377.

²⁹ Ibidem, f. 378.

³⁰ A fost executat la 6 august 1942 (Alexandru Nastovici, *op. cit.*, p. 460—461).

³¹ 12 cazuri au fost înregistrate, în primele luni ale anului 1944, numai la Oltenița (Arh. Primăriei Oltenița, dos. nr. 973/1944, f. 5).

³² Ibidem, dos. nr. 948/1944, f. 19; dos. nr. 956/1944, f. 7; dos. nr. 959/1944, f. 3. Vezi și N. Teodorescu, *Memorii de război*, Edit. Militară, București, 1966, p. 21—22; Mihai Reteagan, *Aspecte ale stării de spirit a populației civile și a militarilor de pe teritoriul județului Ilfov în perioada 1941—1944, în Ilfov, File de istorie*, p. 465—468.

³³ Adrian Pascu, *Ilfoveni în August*, p. 5.

³⁴ *România în războiul antihitlerist*, Edit. militară, București, 1966, p. 38.

³⁵ I. Tudorache, *op. cit.*, p. 280—281; A. Pascu, M. Stoica, *Revoluționarul din Coșereni*, în „Suplimentul Steagul roșu”, mai 1971, p. 8.

³⁶ *România în războiul antihitlerist*, p. 68; C. Dragomirescu, *Aspecte privind participarea armatei române și populației la luptele insurecționale din August 1944, desfășurate pe teritoriul județului Ilfov*, în „Steagul roșu”, XXIV, nr. 7900, 20 august 1977, p. 2.

comitent, pe baza directivei operative semnate de noul șef al Marelui Stat Major³⁷, Corpul 2 de armată, comandat de generalul de divizie Nicolae Pălăngeanu, a trecut la executarea misiunii: eliberarea teritoriului zonei Vlașca—Ilfov de trupe germane, împiedicarea sosirii de noi unități hitleriste în zonă, oprirea inamicului de a debarca noi efective la nord de Dunăre, sprijinirea Comandamentului militar al Capitalei³⁸.

Luptele insurecționale date în zorii zilei de 24 august, în satele din nordul județului, s-au desfășurat cu participarea unor unități speciale ale armatei române.³⁹ Astfel, forul de la Tunari a fost apărat de ostașii întruniți în așa zisa baterie 4/5⁴⁰. În zona Crevedia—Buftea, soldații hitleriști au fost capturați de detașamentul blindat al centrului de insurecție a trupelor motomecanizate, venit de la Tîrgoviște pentru a apăra Capitala.⁴¹ La Periș, Ciolpani și Snagov au acționat ostașii subunității de pază și deservire a Subsecretariatului de Stat al Marinei⁴², în timp ce, la Urziceni, batalionul 2 de jandarmi a început ampla operație de dezarmare a fracțiunilor regimentului 516 de transmisiuni german, a subunității de jandarmi de companie germană nr. 2/698 și al coloanelor hitleriste în retragere.⁴³ Tot în acest important nod feroviar și rutier din Bărăgan, rămas ferm în mâinile armatei române, a acționat și un detașament din Divizia 101 de munte.⁴⁴ În apropiere, la Fierbinți, lupta insurecțională a fost deschisă de escadrilele corpului 1 aerian, iar în nord-vestul județului același lucru îl realizau unitățile Diviziei a VI-a de cavalerie. La acțiunile terestre de la Săftica și Dărăști au participat unități de geniu aeropurtate, iar la Trestieni, batalionul de apărare contra gazelor. Alte importante detașamente ale armatei naționale vor veni în zonă în zilele următoare⁴⁵.

În după-amiaza zilei de 24 august, unitățile Corpului 2 de armată s-au deplasat spre linia Dunării, între Giurgiu și Oltenița, pentru a prelua controlul punctelor de trecere peste văile afluenților fluviului, pentru a scoate din folosință depozitele de muniție hitleriste și pentru a ajuta os-

³⁷ Pentru eliberarea patriei. Documente militare, extrase din presă, memorii cu privire la lupta poporului pentru eliberarea patriei de sub jugul fascist (23 august — 25 octombrie 1944), Edit. militară, București, 1972, p. 207—210.

³⁸ I. Cupșa ș.a., *Contribuția României la războiul antihitlerist*, Edit. militară, București, 1958, p. 54.

³⁹ Ion Ancu, *Organizarea și desfășurarea insurecției armate de la 23 August 1944, în partea nordică a Capitalei și a județului Ilfov*, în *Contribuții...*, p. 247—248.

⁴⁰ Aurel Lupășteanu, *Episoade eroice din lupta militarilor români și a oamenilor muncii în timpul insurecției din August 1944*, pe cuprinsul actualului județ Ilfov, în *Ilfov File de istorie*, p. 469.

⁴¹ Pentru eliberarea patriei. Documente..., p. 252—268.

⁴² Subunitatea maistrului militar cl. a II-a Ciobanu Dumitru a capturat 246 soldați hitleriști, în timp ce aceea condusă de maistrul militar Fotescu Petre a scos din funcțiune postul de radio „Ilse 2” (Aurel Lupășteanu, *op. cit.*, p. 470).

⁴³ Pînă la 27 august, batalionul 2 de jandarmi a făcut, la Urziceni, o mare captură de prizonieri; 12 de ofițeri, 255 de subofițeri și 624 de soldați. Vezi *România în războiul antihitlerist*, p. 101 și 102.

⁴⁴ Alți aproape 2000 de militari germani au fost luați prizoner de detașamentul Diviziei 101 de munte; cu acest prilej au fost capturate circa 800 de puști, 20 de mitraliere, 28 de puști mitraliere, 75 de revolvere (Aurel Lupășteanu, *op. cit.*, p. 470).

⁴⁵ *România în războiul antihitlerist*, Anexa 2.

rașii regimentelor 1 și 3 de grăniceri la paza frontierei naturale.⁴⁶ Totodată, unități ale corpului de armată dispus în județ au venit în apărarea Capitalei⁴⁷.

La 25 august au avut loc cele mai ample operațiuni insurecționale de pe teritoriul actualului județ Ilfov. În această zi au început luptele la Giurgiu și Oltenița, au continuat cu intensitate maximă cele de la fortul Tunari, unde au căzut eroic locotenentul Toma Aurel, sergentul Gheorghe Stana și soldatul Nicolae Stoian, localnic.⁴⁸ În aceeași zi, s-a acoperit de glorie, lângă Otopeni, sergentul Petrache D. Ștefan din satul Mărgineni (com. Grădiștea)⁴⁹, în vreme ce în pădurea Bolintin, soldații unei subunități de transmisiuni au capturat o coloană auto hitleristă. La acest act de eroism colectiv au participat numeroși săteni, mobilizați prompt pentru apărarea guvernului generalului I. Sănătescu, adăpostit în tabăra Regimentului 1 transmisiuni⁵⁰.

De fapt, ziua de 25 august a fost caracterizată prin acțiuni insurecționale hotărâte, desfășurate cu participarea oamenilor muncii din județ. Organizați în formațiuni locale, ei s-au alăturat armatei sau au desfășurat acțiuni din proprie inițiativă. Astfel, la Grecii de Jos, circa 30 de locuitori ai satului s-au alăturat ostașilor locotenent-colonelului Gh. Bârsescu și jandarmilor, în operațiunea de eliberare a aerodromului local.⁵¹ Numeroși locuitori din Oltenița i-au ajutat pe căpitanul C. Dănescu și pe locotenentul N. Arsene în capturarea hitleriștilor baricadați în postul de jandarmi locali și în apropiere de Ulmeni, deschizând seria acțiunilor de curățire a zonei, în urma cărora vor fi luați prizonieri aproape 1000 ostași germani.⁵² Tot în această parte a județului, la Chiselet, mai mulți locuitori ai satului, între care Constantin Vlăsceanu, Dumitru Marin, Ștefan Stoica și Vasile Mitea au răspuns apelului plutonierului adjutant Ciovână Constantin, comandantul unui pichet al Regimentului 1 grăniceri, în vederea capturării a 66 de hitleriști.⁵³ În nord-estul județului, în gara Ialomița, plutonierul adjutant Lazăr Dumitru și tineri din comuna Jilavele, dintre care doi au căzut la datorie, au scos din funcțiune două garnituri de trenuri cu muniție de la depozitul hitlerist din Patru Frați.⁵⁴ Inițiative curajoase a avut, în aceeași

⁴⁶ Pentru eliberarea patriei, *Documente...*, p. 366—367.

⁴⁷ *Ibidem*, p. 364. Vezi și Alexandru D. Dușu, *Intercepții de comunicații în județul Ilfov în timpul insurecției din August 1944*, în *Ilfov File de istorie*, p. 475—481.

⁴⁸ Aurel Lupășteanu, *op. cit.* p. 469.

⁴⁹ T. Pascu, A. Pascu, *Grădiștea—Căldărușani (jud. Ilfov) Schița monografică*, București, 1974, p. 126.

⁵⁰ V. Liveanu, E. Ciomponeriu, M. Rusenescu și T. Udrea, *Din cronică unor zile istorice*, Edit. Academiei, București, f.a., p. 125. Guvernul a stat la Bolintin Vale între 25—28 august (*Ibidem*, p. 116, 130). Ședințele sale din seara zilelor de 26 și 27 august au avut loc în incinta școlii din comună (*Ibidem*, p. 128).

⁵¹ Aurel Lupășteanu, *op. cit.* p. 470.

⁵² *Ibidem*, p. 472—473.

⁵³ *Ibidem*, p. 470; Dorina Bădescu, *Flacăra nepieritoare a dragostei de patrie*, în „Steagul roșu”, XXXI, nr. 8005, din 22 august 1979, p. 2.

⁵⁴ Informație comunicată de inițiatorul acțiunii.

vreme, plutonierul adjutant Pruteanu Vasile, șeful postului de jandarmi din Fierbinți, care, și astăzi, poartă pe piept cu mândrie medalia jubiliară „Lupta împotriva fascismului”⁵⁵.

Noi acțiuni insurecționale comune ale armatei și oamenilor muncii din județ au avut loc la 26 august. În această zi a fost lichidată concentrarea hitleristă din pădurea Ceornuleasa. Depozitul german de la Negoiești, estimat la aproape 200 vagoane de muniție, a trecut sub controlul forțelor militare locale. A fost dezarmată subunitatea hitleristă care păzea lagărul de prizonieri de la Șoldanu. Soldați inamici au fost făcuți prizonieri la Călugăreni și Preotești—Balotești, unde s-au evidențiat prin eroismul lor tinerii localnici și învățătorul Gheorghe Ionescu⁵⁶.

La 26 și 27 august au avut loc cele mai îndrăgite lupte din orașul și portul Giurgiu. Muncitorul Velicu Alexandru, tinerii Medeșan Ion și Terpez Angela au acționat alături de soldații regimentului de dorobanți, din rîndul cărora au căzut neînsuflețiți Neagu Paul (din Letca Veche), Oarnă Alexandru (Vînătorii Mari), Brăndușan Petre (Vînătorii Mici), Barbu Alexandru (Comana), Muscalu Constantin (Oinacu) și alți zece fii de Vlăsțeni.⁵⁷ Cu prețul vieții acestor tineri recruți, portul dunărean a fost preluat decisiv sub controlul forțelor insurecționale, care au capturat de la inamic 108 puști, opt mitraliere, o pușcă mitralieră, 80 de grenade, 20 lăzi cu muniție, 4800 cartușe pentru armă, 5000 proiectile de tun, două reflectoare, 20 încărcătoare de pistol automat, peste 120 mijloace de transport, între care 11 vase germane încărcate cu peste 2100 t de țiței, peste 1000 t de benzină, 689 t de petrol distilat, peste un milion kgr turte de floarea soarelui, 470.000 kg cărbuni, 160 t șine de cale ferată și alte materiale⁵⁸.

O ultimă acțiune de amploare inițiată de hitleriști a fost dejucată în ziua de 28 august, cînd locuitorii din Balotești, Moara Vlășiei, Greci—Grădiștea, Fierbinți și Nuci s-au împotrivit înaintării coloanei hitleriste condusă de generalii Stahel și Gerstenberg.⁵⁹ În aceeași zi, precum și în cele următoare, au avut loc acțiuni de capturare a grupurilor izolate germane la Aprozi, Brănești, Clejani, Daia, Dridu, Florești—Stoenești, Frășinet, Fundulea, Găiseni, Gostinu, Luica, Mihăilești, Nana, Oinacu, Petrești, Radovanu, Ștefănești, Tamași, Tăriceni, Trestieni și în alte 60 de localități.⁶⁰ În același timp, în alte regiuni ale țării, numeroși fii ai județului au participat la lupta insurecțională, dînd noi probe de eroism și jertfă supremă. De neuitat au rămas, spre exemplu, faptele de vitejie ale soldatului mari-

⁵⁵ Dorina Bădescu, Nicolae Mercan, *Pagini din cronica glorioasei lupte antifasciste (IV)*, în „Steagul roșu”, XXXI, nr. 8003, 11 august 1979, p. 2.

⁵⁶ Fil. Arh. St. Ilfov, fond Pref. Jud. Ilfov; dos. nr. 19/1944, f. 3. și următ; *Pentru eliberarea patriei. Documente...*, 334, 369, 532; Aurel Lupășteanu, *op. cit.* p. 472; Ion Ancu, *op. cit.* p. 251—252.

⁵⁷ Aurel Lupășteanu, *op. cit.*, p. 472—474.

⁵⁸ *Pentru eliberarea patriei. Documente...*, p. 325, 329—332.

⁵⁹ Gheorghe Zaharia, *Capitularea de la Gherghita*, în „Magazin istoric” 11, 1969, nr. 7—8, p. 52.

⁶⁰ Fil. Arh. St. Ilfov, fond Pref. jud. Ilfov, dos. nr. 19/1944, C. Dragomirescu, *op. cit.* p. 2.

nar Tache Tudor, de fel din Dragomirești, căzut neînfricat lângă Călărași, în operațiunea de preluarea liniei Dunării de armata noastră⁶¹.

Izvor de încredere și mândrie patriotică, participarea ilfovenilor la epopeea insurecțională a fost asociată cu prezența la festivitățile organizate la Sinești și București, în 29 și 31 august, cu prilejul întimpinării glorioasei armate sovietice care, în acele zile, efectua un adevărat marș strategic pe teritoriul eliberat de trupele române. În Capitală, alături de muncitori și intelectuali, țărani ilfoveni întăresc vibrant cuvintele de salut adresate noilor aliați de reprezentantul P.C.R., Constantin Agiu, al U.T.C., tovarășul Nicolae Ceaușescu, și al Uniunii Patrioților, Gh. Vlădescu—Răcoasa⁶². Tot în ultima zi a lunii istorice, de această dată la Buftea, locuitorii județului au adus un binemeritat omagiu armatei române. Florile înmânate de Ilie Marieta și cuvintele muncitorului Constantin Câmpeanu ilustrau simbolic îmbrățișarea pleneră a aceluiași scump ideal — continuarea luptei pentru eliberarea întregului teritoriu al țării de sub ocupația trupelor hitleriste și hortyste, transformarea acestei lupte într-o activitate conștientă de regenerare istorică a țării, pe calea democrației și progresului social⁶³.

Participarea locuitorilor județului Ilfov la lupta împotriva fascismului și imperialismului a continuat cu aceeași energie în timpul războiului antihitlerist. Noi eforturi materiale, fără precedent și, mai ales, noi jertfe de viați omenești au fost înregistrate.

Astfel, în conștiința urmașilor au rămas înscrise adînc nume de eroi ca : ofițerul de aviație Ionescu Jipa, căzut în bătălia pentru eliberarea Clujului, foarte cunoscut acelora care trec astăzi pe strada ce-i poartă numele în orașul natal, Urziceni, maiorul Cristescu Nicolae, din Valea Dragului, rămas neînsuflețit pe cîmpul de luptă din bazinul Crișurilor ; consăteanul său mai tînăr, sublocotenentul Vrânceanu Nicolae, căzut pe Tisa ; soldații David T. Cristian, Dumitru N. Gheorghe, Iancu S. Nicolae, Gheorghe D. Petre și Florea D. Constantin, toți cinci din comuna Grădiștea—Căldărușani, eroi ai luptei pentru eliberarea Ungariei ; plutonierul tanchist Radu Gheorghe, din Cocioc—Periș, căzut într-un sat din Austria ; locotenent colonelul Țarcă Ioan, fost comandant al subzonei Giurgiu de apărare pasivă în vremea insurecției, răpus în Cehoslovacia în fruntea regimentului pe care îl comanda cu demnitate. Tot pe teritoriul Cehoslovaciei a căzut eroic sublocotenentul de rezervă Răsuceanu Stelian, învățător, fiu de învățător din Giurgiu. Alături de ei, alți locuitori ai județului — soldații Ioniță Stan și Burghilea Ion, din Bărcănești, Manea Boboc, din comuna Ileana, consăteanu acestuia, sergentul Popa M. Nicolae, elevul plutonier Zăinescu Aurel, din Urziceni, Canache Adrian, din Dridu — au rămas pînă astăzi exemple de sacrificiu.⁶⁴ Nefirești însemne fizice, provocate de schijele vrăjmașului,

⁶¹ Aurel Lupășteanu, *op. cit.*, p. 474.

⁶² *Pentru eliberarea patriei. Documente*, p. 354 și 356.

⁶³ „România liberă”, II, nr. 17 din 1 septembrie 1944.

⁶⁴ Adrian Pascu, *Ilfoveni în August*, p. 5. Aurel Lupășteanu, *op. cit.*, p. 473—474.

le oferă marea forță a eroului care, încă în viață fiind, arată fiilor ce înseamnă noua vitejie. Vitejia izvorită din lupta acelor care poartă, în așezările județului, ca dealtfel în întreaga țară, decorațiile jubiliare: „Veteran de război“, „Eliberarea de sub jugul fascist“. O nouă vitejie care, treptat, sub conducerea comuniștilor, a îmbrăcat formele revoluției democrat-populare, ale revoluției socialiste. Vitejie nouă care a devenit obișnuință prin faptele de muncă ale construcției socialiste, proces istoric înnoitor, cu ample rezonanțe contemporane.